

'מה למעלה'

שיעור לשבת פרשת ויחי תשפ"ו
הרב מרדכי אלון שליט"א

יברכם בברכתם ויאמר כאפרים וכמנשה

זה עושה כאן? למה סיום הפרשה הוא ביוסף הרואה את בני השילשים לאפרים? מיהו מכיר בן מנשה? הרי לא מסופר על משהו בסדר גודל של עמרם אביו של משה רבנו וכו'. זה מדהים - הפרשה פותחת באפרים ובמנשה ומסיימת ביוסף בן מאה ועשר שנים שזוכה לראות נינים ובני נינים לאפרים ומנשה, כאילו שזה רלוונטי למשהו, ורק לאחר שהתורה מספרת לנו את הפרט הזה, הוא אומר לאחים "והעליתם את עצמותי". יש כאן דבר שמחייב הבנה ואולי צריך להבין ראשית מה הברכה לאפרים ומנשה.

מהי בעצם הברכה לנכדים?

כאשר יעקב קורא לשנים עשר בניו, אפרים ומנשה לא מקראים. יוסף מקרא והוא מקבל ברכה בפני עצמה - "בן פורת יוסף, בן פרת עלי עין, בנות צעדה עלי שור" (שם מ"ט, כ"ב). כלומר אפרים ומנשה כלולים בברכתו של יוסף. מאידך הם מתברכים בפני עצמם בהתחלה, אבל לא בברכה ספציפית. הם נכנסים ליעקב והברכה שלו להם נחלקת לשני חלקים. האחד, יעקב רואה אותם ומברך את יוסף -

וַיְבָרֶךְ אֶת-יוֹסֵף וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְכְּוּ אֲבֹתַי לְפָנָיו אֲבָרְכֶם וַיִּצְחַק הָאֱלֹהִים הֲרַעָה אֹתִי מְעוֹדֵי עַד-הַיּוֹם הַזֶּה. הַמְלֶאֶךְ הַגָּאֹל אֹתִי מִכָּל-רָע יְבָרֶךְ אֶת-הַנְּעָרִים וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי וְשֵׁם אֲבֹתַי אֲבָרְכֶם וַיִּצְחַק וַיִּדְגֵּן לְרֵב בְּקָרֵב הָאָרֶץ. (מ"ח ט"ו-ט"ז)

זה מאד מעניין; הוא מברך את יוסף, לא את בניו. הרמב"ן ואחרים אומרים שהברכה היא אכן ליוסף כי הברכה הגדולה ביותר לאבא היא שבניו יתברכו. אבל זה נכון לכל אחד מהשבטים! איך הברכה הזו "המלאך הגואל אותי" קשורה ליוסף? פרשנים אחרים, הספורנו ביניהם, אומרים שהברכה ליוסף היא מה שהיה לפני כן ואחריה זה הוא אמר לנערים "המלאך הגואל וכו'". אבל זה מוזר - אם הוא אכן ברך את יוסף לפני כן, הרי שלא כתובה הברכה שניתנה לו, ועוד - והרי הוא עתיד לברך את יוסף אחרי כן עם כל האחים!

ודרך אגב, "וידגו לרב" מוסבר ברש"י -

וידגו. כדגים הללו שפרים ורבים ואין עין הרע שולטת בהם.

ובאמת כאשר הוא יברך את יוסף אחר כך הוא מברך אותו על עין הרע -

למה הנכדים לפני הבנים?

פרשת ויחי מתאפיינת בברכות. כולנו אוהבים לקבל ברכות, כולנו זקוקים להן, וננסה לעמוד ולנתח מקודה אחת מברכות. לפני שבא יעקב לברך את הבנים הוא מברך את נכדיו, אפרים ומנשה, וזה מוזר. הרי אם אתה רוצה לקבוע ש-"אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי" (בראשית מ"ח, ה'), הרישאתה צריך לברך לפני כן את ראובן ושמעון. או לפחות את אביהם, את יוסף. מה ההיגיון שברכת יוסף ניתנת אחרי הברכה לבניו?!

יותר מזה; הברכה לאפרים ומנשה ניתנת כאילו בטעות, ונסביר. אחרי שיעקב מבקש מיוסף להשבע לו שיקבור אותו במערה, קוראים ליוסף ואומרים לו -

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ תֹלֵה וַיִּקַּח אֶת-שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת-מְנַשֶּׁה וְאֶת-אֶפְרַיִם. (שם א')

יוסף מקרא לאביו ולכן לכאורה יוסף צריך לבוא לבד. למה הוא לוקח איתו את הבנים? אולי יעקב רוצה לדבר איתו על עניינים אישיים-אינטימיים? רש"י שמרגיש בכך אומר שזה היה כדי שיעקב יברכם לפני מותו. כלומר אכן יעקב לא קרא להם אלא יוסף הביא אותם מעצמו, ורק אחרי שיעקב ברך אותם עוברים לברכות של כל השבטים. ושימו לב לדבר מרתק - מעבר לשאלה למה הברכה אפרים ומנשה מופיעה לפני כולם, משים לב לסוף הפרשה. התמונה האחרונה של חומש בראשית איננה יוסף ואחיו אלא כאשר האחים באים ליוסף, הם מפחדים שהוא ינקום בהם והוא מבטיח להם -

וַעֲתָה אֵל-תִּירָאוּ אֲנֹכִי אֲכַלְלֶךְ וְאֶתְכֶם וְאֶת-טַפְכֶם וַיִּנְחַם אוֹתָם וַיִּדְבַּר עַל-לִבָּם. וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וְכֵית אָבִיו וַיְחִי יוֹסֵף מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים. (שם נ' כ"א-כ"ב)

ולפני שיוסף מצווה את אחיו להעלות את עצמותיו, מופיע פסוק מיוחד -

וַיִּרְא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים גַּם בְּנֵי מְכִיר בֶן-מְנַשֶּׁה וַיִּלְדוּ עַל-בְּרֵכֵי יוֹסֵף. (שם כ"ד)

ורק אחרי זה הוא מצווה אותם "פקד יפקוד" -

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו אֲנֹכִי מֵת וְאֱלֹהִים פָּקְדוּ יִפְקְדוּ אֶתְכֶם וְהָעֵלָה אֶתְכֶם מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבֹתְכֶם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב. (שם כ"ד)

זה פלא פלאות - בני שלשים זה הדור הרביעי, בני הנכדים. לא סיפרו לנו על אף שבט אחר איך הם מגדלים את הנכדים וכו'. למה על צאצאי יוסף מספרים לנו? ומה

שיעקב הגיע למצרים. השנים בהם הוליד יוסף את אפרים וממשה ולא שרתה רוח"ק על יעקב אבינו היושנים קשות. אלו שני הילדים הנולדים בגלות. בעומק אנחנו מדברים על המשמה של היהודי שירדה אל הגוף, חלק אלו-ה ממעל ממש, וגם היא נמצאת בגלות בגוף, "ירידה לצורך עליה" וצריך להבין את זה לעומק;

כשנולד ממשה קרא לו יוסף בשמו והסביר - "כי משני א-להים את כל עמלי ואת כל בית אבי" (שם מ"א, נ"א). "משני" זה לשון משיה, שכחה. תהום המשיה. ממשה הוא היהודי שנולד עם הסיכוי הרב ביותר לשכוח את מקורותיו. מה אמור להזכיר לו מי הוא? הוא ילד יהודי יחיד בחי בתוך מצרים, אביו משנה למלך, הוא נוהג מנהג נסיכים, הוא נסיך במצרים. איך הוא יזכור מי הוא?! ויוסף אומר 'לודע בני אהובי, אתה יכול חלילה לשכוח. כח השכחה הוא אויב שנמצא בך כל הזמן. אתה ממשה. אבל כיון שהכח הזה נמצא אצלך, והקב"ה לא נתן כוחות כאלה סתם, דע שהוא נתן לך את זה כי הוא נתן לך גם את הכח לעזור לכל מי ששוכח. אתה תדע לטפל בשכחה. ממשה. אתה לא זוכר את הניגונים מבית סבא, אתה לבד בתוך ארץ מצרים. יש בך כח למעלה מהטבע שלא להיטמע, לא ליפול בפנים!'

כבר הזכרנו שממשה זה גם לשון גיד המשה - יש לך כח להיפצל מכל מלאכי עשו ומצרים, כח פנימי שטמון בך. ממשה הוא גם אותיות משמ"ה. יהודי הוא חלק אלה ממעל ממש - משמה טהורה שנמצאת בתוך מיצרים, בתוך גוף, גבול. ממשה הוא גם אותיות שמל"ה. המשיא לבני ממשה הוא המשיא שמביא את קרבנו ביום השמיני, ושמו הוא גמליאל בן פדהצור - ה' גומל לי ופודה אותי. שמונה זה החלק שמעל הטבע, המשמה, החלק אלה ממעל ממש שנמצא פה ונראה כאילו אף אחד לא ראה אותו. כשיוסף קרא כך לבנו הבכור הוא בעצם אמר שאם לא יהיה בעולם הכח הזה להיזהר מהשכחה - גם לא יהיה אפרים, לא יהיה כלום.

הכוח המיוחד של אפרים

הבן השני הוא אפרים. כשיעקב רואה את אפרים הוא בנה לתחילה ואומר - "מי אלה?", ורש"י אומר שם שהוא רואה את ירבעם בן נבט שעתידי לצאת מאפרים, אבל אחר כך כשהוא אומר ליוסף שאחיו הקטן יגדל ממנו רש"י אומר שם שהוא רואה את יהושע בן נון, שזרעו יהיה מלא הגויים, "שמש בגבעון דום וירח בעמק איילון". מה רש"י רוצה לומר לנו?

אפרים הוא "הפרני א-להים בארץ עניי". המשמה ירדה לגוף לא רק כדי שלא לשכוח שהיא חלק אלו-ה ממעל, אלא כדי להרים את הגוף, לרומם אותו ולאפשר לו, לנפש הבהמית על כל כוחותיה, להרים את מצרים ולהפירות את האור בתוך החושך, כי אור כזה הוא גדול ומאיר לאין ערוך מהאור שהיה למעלה מתחת כסא הכבוד. אנחנו שומעים טוב? - כשנולד אפרים אומר לו אביו יוסף - 'בן אהוב, אתה תפקידך הוא לגלות את הצד השני. לגלות איך אתה תגלה אור שאף אחד מבני הדודים שלך שנולדו וגדלו בתוך ארץ כנען בעולם האור לא יכול לגלות, דווקא כי אתה בעולם

...ועוד דרשוהו לענין שלא ישלוח בורעו עין הרע, ואף כשברך מנשה ואפרים, ברכם כדגים שאין עין הרע שולטת בהם (רש"י, שם מ"ט, כ"ב)

כלומר יש משהו מיוחד ביוסף ובאפרים ובמנשה, אבל זה מופיע ביוסף.

אחר כך יוסף מנסה לומר לאביו על שיכול הידיים, ואז יעקב עובר לחלק השני, והוא מברך את הבנים

וַיְבָרֶכְם בַּיּוֹם הַהוּא לְאִמּוֹתָם בְּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לְאִמֹּתָי יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה וַיִּשֶׂם אֶת-אֶפְרַיִם לְפָנֵי מְנַשֶּׁה. (שם כ')

לא הבנתי כלום. מה כתוב פה?! הוא בא הרי לברך אותם והוא אומר שבאשר יברכו את ישראל יברכו אותם כאפרים ומנשה? רש"י אומר -

בך יברך ישראל. הבא לברך את בניו, יברכם בכרכתם, ויאמר איש לבנו ישימך אלהים כאפרים וכמנשה.

אז מה הברכה פה להם? זו ברכה לכל עם ישראל. מה המהות של הברכה לאפרים ומנשה עצמם? אגב, מה זה "הנערים"? למה לא אפרים ומנשה? זה משמע כאילו הוא מברך את כל ישראל. יש כאן דבר פלא פלאות כשחושבים על זה לעומק.

הכוח המיוחד של מנשה

יש כאן דבר מופלא מאד. חוץ אולי מחמשת הפסוקים הראשונים בפרשה, כל הפרשה כולה עד שיעקב מקפל את רגליו - הכל עובד בברכות. אפרים ומנשה הם הכותרת והם החתימה, ואנחנו מחפשים ברכה והיא - "ישימך א-להים כאפרים וכמנשה". למה אמור להתכוון האבא המברך את בניו כאשר הוא אומר להם את המילים הללו - "ישימך אלהים כאפרים וכמנשה"? אם בניו את זה נוכל להבין למה זה קודם לכל, ולמה הם לא קיבלו ברכה בפני עצמם וכו'.

כבר הזכרנו פעם את מהות השמות של אפרים ומנשה, והאמת היא שהתורה עצמה רומזת כמעט בבירור שיש לנו עניין לעסוק פה עכשיו דווקא באפרים ומנשה, כאשר יעקב רואה את יוסף ואומר לו - "ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד באוי אליך אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי". ציון שמם כאן נראה מיותר לגמרי כי אנחנו יודעים שהוא נכנס איתם ליעקב. למה זה מפורט? יותר מזה - למה כאן יוסף לא קופץ ואומר ליעקב שהוא הקדים את אפרים למנשה?! ומהו הפירוט - "הנולדים לך בארץ מצרים עד באוי אליך"?

תורת החסידות מלמדת אותנו סוד מופלא, פשוטו של מקרא מלמד אותנו והחיים מלמדים אותנו. ממשה ואפרים הם שני החלקים שיש בכל יהודי. גם בזבולון, גם בששכר וגם בגד ובנפתלי - יש אפרים ויש ממשה. הם מקדימים את כל ברכות השבטים כי כל השבטים מקבלים כל אחד את ברכתו פלוס ברכת אפרים ומנשה. אפרים ומנשה הם שני הבנים שלא נולדו כמו כל הנכדים האחרים, אצלנו בשטיבל, בישוב, אלא במצרים, לפני

שר בית הסהר, ושר המשקים ושר האופים ופרעה, וכל הזמן הוא עובר את שני השלבים הללו - לפתח את הממשה שבי מצד אחד, ולהיות אפרים מאידך ולהוציא את העולם כולו ולגלות לכל מצרים שאחד הוא אלוקינו, ולא רק חלום פרעה הוא אחד, ושכל מצרים והעולם ישתנו כאשר נתפוס שה' אחד. הוא ימול את כל המצרים. אין לנו עוד תופעה כזו. הוא משנה את הכלכלה העולמית, והוא יגלה את עם ישראל לעולם, ולעם ישראל את הכח שלו להתמודד עם העולם.

לכן כאשר יוסף מקרא אל אביו כאשר הוא חולה, יוסף יודע שהוא עצמו זה אפרים וממשה ולכן הוא בא יחד איתם. וגם מצד יעקב - הברכה ליוסף היא "ויברך את יוסף... המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים". הנערים זה ביוסף - אסף ויוסף. הנערים אומר רש"י ממשה ואפרים - כי באמת אנחנו קודם כל ממשה, כך צריך לגדול. אבל התכלית היא "ישימך א-להים כאפרים וכממשה".

אבא, תהיה סבא

פעם כבר הזכרנו, שהבא לברך את בניו, ואנו נוהגים כן בכל ערב שבת ובאירועים מיוחדים, לברך את ילדינו כאפרים וכממשה, ומאד מעניין שבמקורו זיבורה של סבא לנכדיו ולא של אב לילדיו. וכמדומי שיש פה דבר עמוק ואולי נוסף בכך על מה שכבר אמרנו בעבר; הבא לברך את בניו מתייחס אליהם באופן טבעי ומתעסק ראשית כל ב'ממשה' שבהם. עם כל הרצון הטוב, קודם כל אבא רוצה לדעת 'למה לא הורדת את הצלחת מהשולחן, למה סידרת את זה כך ולמה לא הגעת לשיעור ולמה לא היית בתפילה?'. זה בסדר גמור. זו דרכו של עולם וזהו הסדר הראוי. 'למדת היום?'. אבל פעם בשבוע, בליל שבת אומרים לאבא - 'אבא'לה, תהיה קצת סבא. פעם אחת בשבוע לכמה דקות תהיה סבא. קשה לך? תעבוד על העצבים שלך. תאמר לילד שלך שאתה רואה בו את האפרים שבו לפני הממשה. תגיד לו שאתה יודע שהתכלית שלו היא הפרני, אתה שהוא יכול להפוך את העולם ואתה יודע שכל מקום נמוך שהוא יגיע אליו הוא יכול להפוך אותו ולהאיר אותו ולגלות בו את האור מתוך החושך הגדול. תגלה לו שהוא אפרים לפני ממשה'.

כוח השבטים - באופן ברכת הנכדים

זוכרים שפתחנו בשאלה על סוף הפרשה? יוסף רואה לאפרים בני שילשים ולממשה נכדים. אגב, לאפרים הוא רואה דור רביעי ולממשה רק דור שלישי, כלומר הברכה כבר התקיימה ואפרים כבר מתקדם מהר יותר מממשה! אפרים וממשה הם שני הכוחות שהם ההקדמה לפתת הברכות. כשיעקב ברך את זבולון "זבולון לחוף ימים ישכנן" הוא בעצם אמר לו - 'זבולון לחוף ימים ישכון - ישימך א-להים כאפרים וכממשה'.

ואולי זה מה שמופיע בסוף הפרשה; המילה 'ברכה' על הטיותיה מופיעה כמעט בלי סוף אצל אפרים וממשה, אבל בכל שנים-עשר השבטים המילה הזו לא מופיעה בכלל, למעט בפסוק האחרון. מה שכתוב הוא - "האספו ואגידה אתכם אשר יקרא אתכם באחרית הימים". כתוב

החושך. אתה תגלה איך 'הפרני אלהים בארץ עניי'. ההפרני הזה הוא הכח לא רק לא לשכוח אלא אף לפעול, ויש בו סכנה גדולה - ירבעם בן נבט, כלומר הכח לפרות ולרבות ולהתעצם ולהיות המיליונר של ארץ עניי, וזה האתגר לקחת האור ולגלות אותו דווקא מתוך המציאות של החושך הכי גדול.

כוחו של אפרים - מתוך זכרון מנשה

"הבא לברך את בניו יברכם בברכתם ויאמר איש ללבנו ישימך אלהים כאפרים וכממשה". הפירוש פשוט - הבא לברך את בניו לא יברך אותם שיהיו כאפרים וכממשה. הם לא צריכים פיצול אישיות חלילה. כל אחד צריך לקבל את הברכה המתאימה לו, לתכונותיו ולאישיותו. הבן שלך, אבא יקר, צריך לקבל את ברכתו המתאימה לו, אבל תאמר לו 'בן אהוב, שתזכה שאת הכוחות ואת העוצמות שלך תביא לעולם גם כממשה וגם כאפרים. שתזכה לא לשכוח לעולם את מקודת הממשה שבך, מאיפה באת, אבל שתזכה לקחת את המקום שאתה נמצא בו, ויהיה זה המקום הנמוך ביותר בעולם, הכי תחתון, כמו יוסף בבור, בבית האסורים במצרים, וממנו תפרה את ארץ עניי, ותגלה אור, את שם ה' בכל העולמות. אתה צריך לפעול בשני אופנים. ראשית - סור מרע, תזכור, ואל תשכח מאיפה אתה. זכור את בית אביך, זכור את כל עמלך, אבל אז אל תיכנס מתחת לשמיכה ותברח מהמציאות. אלא יהי רצון שיהיה לך הכח של אפרים'.

וזה מה שעשה יעקב כשהוא שם את אפרים לפני ממשה - התכלית של המשמה שירדה לגוף היא אפרים. אם התפקיד היה רק לא לשכוח, המשמה לא היתה צריכה לרדת למטה. התכלית היא "הפרני בארץ עניי", איך לקחת כל מציאות ומצב ועם הממשה שבי לדעת להרים אותה למקומות שלא היו מעולם. זה דבר כל כך גדול.

יוסף הוא היחיד מהבנים שכשנולד אמו התלבטה בין שני שמות, זוכרים? הדבר הראשון שאמא אמרה כשהוא נולד היה - "אסף אלהים את חרפתו" (שם ל', כ"ג). ואחר כך היא קוראת את שמו בשם אחר, שאולי אין לו קשר לראשון - "ותקרא את שמו יוסף לאמר יוסף ה' ליבן אחר" (שם כ"ז). יש דמיון בין 'יוסף' ל'אסף'. זה פלא פלאות - כתוב בפסוק "קול גדול ולא יסף" (דברים ה', י"ח), וכן אצל יהודה "ולא יסף עוד לדעתה" (בראשית ל"ח, כ"ו). מה זה יסף? יסף זה אחד משניים - או לא להפסיק, בלי הפסקה, או הפוך - עצירה מוחלטת ומיידית "ולא יסף עוד לדעתה". כוחו של יוסף הוא שהוא יודע לראות את דמות דיוקנו של אביו בחלון אצל אשת פוטיפר ולצעוק 'אני יהודי'. הוא יגיע למקומות הכי נמוכים ומסוכנים, אנחנו האחים נראה אותו במקומות האלה ונהיה בטוחים שהוא לא יזכור, שהוא ישכח. הרי אין סיכוי. כשאנחנו נחפש אותו כשנגיע למצרים, זה יהיה בשוק של זונות כי 'הרי איפה הוא יכול בכלל להיות אם לא שם, היפה תואר ויפה מראה, המסלסל בשערו הזה?'.

יוסף מפעיל את מקודת ממשה שבו אבל גם מקודת האפרים שבו מתפרצת. הוא רק מגיע לבית פוטיפר - וה' מצליח בידו, הוא נכנס לבית הסוהר - ומקבל את חינו של

סיום כל ספר בראשית הוא ממש כמו פתיחתו. כאשר הקב"ה ברא את האדם הוא נפח בו משמה ממעל, האמר לו מי הוא ומאין באה משמתו - מנשה, אבל לאחר מכן הוא ציוה אותו "פרו ורבו ומלאו את הארץ" - אפרים. תפקידו של האדם הוא לזכור שהוא נברא בצלם אלוקים ושהקב"ה ברא אותו בצלמו כדמותו, אבל גם אם הוא רוצה להישאר בדמות אלקים, ספון בחדר, כי העולם לא נראה לוכי למעלה היה טוב יותר, בא הקב"ה ומברך אותו שישים את אפרים לפני מנשה, לפרות ולרבות ולהפוך את הכל. זוהי תמונת סוף הספר - בני נכדים לאפרים, נכדים ממנשה - על ברכי יוסף.

וידגו לרוב - בקרב הארץ

ומשפט אחרון. כאשר אמר יעקב למנשה ואפרים "וידגו לרוב", כלומר שיהיו כדגים שאין עין הרע שולטת בהם - מה מהותם של הדגים? מהותם היא שהם בעלי חיים שלעולם לא מעשים לצאת ממקור מחייתם. הדג לא טיפש ולא שומע לאף שועל שמציע לו לבוא ולערוך טיול וארוחת ערב על היבשה. הדג צריך את מקור המחיה שלו, את הים, ולכן הדגים לא חטאו ולא נטמאו מעולם וגם במבול הם לא לקו אלא משארו כפי שהיו. לכם הם לא צריכים שחיטה, תיקון, העלאה, ומאידיך - הם פרים ורבים עוד ועוד, וזו הברכה לפרות ולרבות כדגים, אבל הסיום - "בקרב הארץ". הדגים יודעים לעשות את זה בתוך הים, במקווה, במים הטהורים, אך אתם, מברך ישראל את בניו ואת בני בניו, ותזכו להיות כמו דגים - שאין עין הרע שולטת בהם כי הם מנשה ואפרים, הם יוסף, כי הם הכח הזה של מנשה, שזוכר כל הזמן מאיפה הוא, לא יוצא לעולם ממקור מחייתו ודווקא מתוך זה יכול להפעיל את כל העולם כולו, לא רק בים אלא - בקרב הארץ.

הקב"ה נתן משמה לעם עליה והמשמה הזו ניתנה לנו להיות פה בעולם ולהפרות ולהרבות אותו ולהאיר ביתרון האור הבא מן החושך, את האור הגדול והגנוז של תחילת הספר "ויהי אור" עד למציאות הכי תחתונה של סיום הספר "ויישם בארון במצרים".

שסכה לחזק חזק ונתחזק, "ויתחזק ישראל" - בימים ההם ועוד יותר ועוד יותר עכשיו.

שיעקב ביקש לגלות להם מה הכוחות שלהם ולתת להם כוחות אבל הוא לא מברך אותם! המילה ברכה מופיעה רק אחרי בנימין, בסוף, לפני שיעקב אוסף את רגליו אל המיטה -

כַּל-אֱלֹהִים שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עָשָׂר וְזֹאת אֲשֶׁר-דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אִישׁ אֲשֶׁר כִּבְרָכְתּוּ בֵּרֶךְ אוֹתָם. (שם מ"ט, כ"ח)

הראיתם ספר 'ברכות יעקב' בלי המילה ברכה בכותרת? כי אלו נבואות שבעצם באות לתת כח. כשיעקב אומר ל"דן ידן עמו" הוא גם מתן לו את הכוחות לזה. ורק בסוף, "כל אלה שבטי ישראל שנים עשר", לא שלשה עשר, לא כולל את אפרים ומנשה, "ויברך אותם איש כברכתו ברך אותם", וזה מזכיר לנו את ההתחלה - "בך יברך ישראל לאמר - הבא לברך את בניו יברכם בברכתם ויאמר להם", זה בדיוק אותו מבנה של פסוק. הוא דיבר ואמר להם - "גדוד יגודנו", וגד הבין על מה הוא מדבר, על ההיסטוריה ומה התפקידו וכן הלאה בכל שבט ושבט, ומה הוא יגלה בעולם, אבל "ויברך אותם"? - ב-"בך יברך ישראל לאמר".

על ברכי יוסף

כשכתוב "בך יברך ישראל", אולי הכוונה ליעקב, הרי גם הוא ישראלי? אמנם רש"י אומר שמדובר על כל יהודי ויהודי לאורך כל ההיסטוריה, שבא לברך את בניו, אבל הלא גם יעקב הוא גם ישראל, ולכן כאשר הוא בא לברך את בניו, הוא מברך אותו כברכתו, הוא אומר להם מה הם הכוחות שלהם, הוא מגלה להם את מהותם, הוא קורא אותם את אחרית הימים. הוא הקריא להם את תפקידם עולם, ואז הוא ברך אותם בברכה שישראל מברך את בניו.

עכשיו נבין למה זו ברכה לנכדים - כי את הברכה לבנים אתה תגלה בנכדים! אתה תגלה בהמשכיות, איך זה ימשיך ויופיע. לכן תמונת סוף הספר היא יוסף המדבר אל אחיו, נתן הוראות "פקד יפקוד א-להים אתכם", אבל בסוף, התמונה היא סבא יוסף יושב עם נכדיו של אפרים ועם בניו של מנשה - כל אלה "יולדו על ברכי יוסף", ממש כפי שבתחילת הפרשה יוסף מוציא את ילדיו "מעם ברכיו" לברכת יעקב. זוכרים מה היה שמו של יוסף במצרים? "אברך" - שכולם כורעים לו ברך!

השיעור מוקדש
לזכות עם ישראל לחצלחת ושמירת חילי צו"ל, לחשב בת החלל רון גוארלי
מחרה לקבר ישראל, לשלום כל חיתומים והאלמנות,
לע"צ כל חנופלים על קידוש ה' באירועי החלחמה ולע"צ
רחל שיילח בת מסעודת חנרייס ע"ה
ולחבדיל
לרפואת כל הפצועים והחולים ובטובם
עמרם בן איידה חייה, פאני פרחח בת אסתר, חודיה בת אורית,
אליח בן אלק אלימך מלך בן ציפורה, נפתלי בן בודא, יפה בת רחל
ולחיווג העון ליעל רחל בת אריאל אסתר.
להקדישת שיעורים נתן לפנת בחודעת וואטסאפ לעמטאל - 054-7500516